

רישום קבוצה בעזרת רשימת איברים: $\{a_1, \dots, a_n\}$ מתקיים $((a = a_1) \vee \dots \vee (a = a_n)) \iff (a \in \{a_1, \dots, a_n\})$.

סימון: תהא Σ אלפבית אזי Σ^* כל המחרוזות הסופיות באלפבית.

טענה: יהי עולם Σ תהא $B \subseteq \Sigma^*$ ותהא $F = \{f_i : (\Sigma^*)^{n_i} \rightarrow \Sigma^* \mid i \in I\}$ אזי קיימת ויחידה $S \subseteq \Sigma^*$ המקיימת $B \subseteq S$ •

• S סגורה להפעלת F .

• מינימליות: תהא $A \subseteq \Sigma^*$ עבורה $B \subseteq A$ וכן A סגורה להפעלת F אזי $S \subseteq A$.

אינדוקציה מבנית: יהי עולם Σ תהא $B \subseteq \Sigma^*$ ותהא $F = \{f_i : (\Sigma^*)^{n_i} \rightarrow \Sigma^* \mid i \in I\}$ אזי $X_{B,F} \subseteq \Sigma^*$ מינימלית סגורה להפעלת F עבורה $B \subseteq X_{B,F}$.

טענה: תהא $B \subseteq \Sigma^*$ ותהא $F = \{f_i : (\Sigma^*)^{n_i} \rightarrow \Sigma^* \mid i \in I\}$ אזי $X_{B,F} = \bigcap \{Y \subseteq \Sigma^* \mid (B \subseteq Y) \wedge (F \text{ סגורה להפעלת } Y)\}$.

מסקנה: יהי עולם Σ ותהא $Y \subseteq \Sigma^*$ סגורה להפעלת F עבורה $B \subseteq Y$ אזי $X_{B,F} \subseteq Y$.

מסקנה משפט האינדוקציה: תהא p טענה על \mathbb{N} אזי $(\forall n \in \mathbb{N}. p(n)) \iff (p(0) \wedge (\forall n \in \mathbb{N}. p(n) \implies p(n+1)))$.

סדרת יצירה: יהי $a \in X_{B,F}$ אזי (a_1, \dots, a_n) עבורה $a_n = a$ וכן לכל $i \in [n]$ מתקיים $a_i \in B$ מתקבל על ידי הפעלת F על חלק מ- $\{a_1, \dots, a_{i-1}\}$.

טענה: יהי $a \in \Sigma^*$ אזי $a \in X_{B,F} \iff (a \text{ קיימת סדרת יצירה ל-} a)$.

מסקנה: $X_{B,F} = \bigcup_{i=1}^{\infty} \{a \in \Sigma^* \mid n \text{ בעלת סדרת יצירה באורך } n\}$.

עולם תחשיב הפסוקים: $\Sigma = \{\wedge, \vee, \neg, \implies, (,)\} \cup \{p_i \mid i \in \mathbb{N}\}$.

ביטוי: יהי Σ תחשיב הפסוקים אזי $a \in \Sigma^*$.

הגדרה: יהיו $\omega_1, \omega_2 \in \{p_i \mid i \in \mathbb{N}\}$ אזי

• $\wedge (\omega_1, \omega_2) = "(\omega_1 \wedge \omega_2)"$

• $\vee (\omega_1, \omega_2) = "(\omega_1 \vee \omega_2)"$

• $\implies (\omega_1, \omega_2) = "(\omega_1 \implies \omega_2)"$

• $\neg (\omega_1) = "(\neg \omega_1)"$

קבוצת הנוסחאות המוגדרות היטב/ביטוי חוקי/פסוק: $WFF = X_{\{p_i \mid i \in \mathbb{N}\}, \{\wedge, \vee, \neg, \implies\}}$.

פסוק אטומי/יסודי: $p \in WFF$ עבורו $p \in \{p_i \mid i \in \mathbb{N}\}$.

טענה: יהי $p \in WFF$ אזי $(p \text{ פסוק אטומי}) \vee (p \text{ הפסוק } p \text{ מתחיל עם " (" ונגמר עם ") "})$.

מסקנה: יהיו $q_1, q_2 \in WFF$ אזי $q_1(q_2 \notin WFF)$.

משפט הקריאה היחידה: יהי $\alpha \in WFF$ אזי מתקיים בדיוק אחד מהבאים

• α פסוק אטומי.

• קיימים ויחידים $\beta, \gamma \in WFF$ עבורם $\alpha = (\beta \wedge \gamma)$

• קיימים ויחידים $\beta, \gamma \in WFF$ עבורם $\alpha = (\beta \vee \gamma)$

• קיימים ויחידים $\beta, \gamma \in WFF$ עבורם $\alpha = (\beta \implies \gamma)$

• קיים ויחיד $\beta \in WFF$ עבורו $\alpha = (\neg \beta)$

מסקנה אלגוריתם לבדיקת חוקיות: יהי Σ תחשיב הפסוקים ויהי $\alpha \in \Sigma^*$ ביטוי אזי קיים אלגוריתם $\mathcal{O}(\text{len}(\alpha))$ לבדיקה האם $\alpha \in WFF$.

סדר קדימות של קשרים: נגדיר סדר ביצוע פעולות

1. \neg .

2. \wedge, \vee .

3. \implies .

אמת: T, true

שקר: F, false

טבלת אמת: טבלה אשר מסכמת את אמיתו של פסוק בשינוי ערכם של פסוקי היסוד בו.

סימון: תהא $\circ \in \{\wedge, \vee, \neg, \implies\}$ אזי טבלת האמת של \circ הינה TT_\circ .

טענה: יהיו p, q פסוקים אזי

q	$\neg q$
true	false
false	true

q	p	$q \implies p$
true	true	true
true	false	false
false	true	true
false	false	true

q	p	$q \wedge p$
true	true	true
true	false	false
false	true	false
false	false	false

q	p	$q \vee p$
true	true	true
true	false	true
false	true	true
false	false	false

השמה: פונקציה $v : \{p_i\} \rightarrow \{F, T\}$

השמת ערך אמת לפסוק: תהא v השמה אזי פונקציה $\bar{v} : \text{WFF} \rightarrow \{F, T\}$ המוגדרת

- יהי p פסוק אטומי אזי $\bar{v}(p) = v(p)$
- יהי α פסוק אזי $\bar{v}(\neg \alpha) = TT_{\neg}(\bar{v}(\alpha))$
- יהיו β, γ פסוקים ותהא \circ פעולה בינארית אזי $\bar{v}(\beta \circ \gamma) = TT_{\circ}(\bar{v}(\beta), \bar{v}(\gamma))$

השמה מספקת פסוק: תהא v השמה אזי $\alpha \in \text{WFF}$ עבורה $\bar{v}(\alpha) = T$

סימון: תהא v השמה ותהא $\alpha \in \text{WFF}$ מסופקת על ידי v אזי $v \models \alpha$

סימון: תהא v השמה ותהא $\alpha \in \text{WFF}$ לא מסופקת על ידי v אזי $v \not\models \alpha$

הפסוקים האטומיים בפסוק: פונקציה $\text{Var} : \text{WFF} \rightarrow \mathcal{P}(\{p_i\})$ המוגדרת

- יהי p פסוק אטומי אזי $\text{Var}(p) = \{p\}$
- יהי α פסוק אזי $\text{Var}(\neg \alpha) = \text{Var}(\alpha)$
- יהיו β, γ פסוקים ותהא \circ פעולה בינארית אזי $\text{Var}(\beta \circ \gamma) = \text{Var}(\beta) \cup \text{Var}(\gamma)$

משפט התלות הסופית: תהינה v_1, v_2 השמות ויהי $\alpha \in \text{WFF}$ עבורה $v_1(p) = v_2(p)$ $\forall p \in \text{Var}(\alpha)$ אזי $\bar{v}_1(\alpha) = \bar{v}_2(\alpha)$

מסקנה: יהי $\alpha \in \text{WFF}$ אזי ניתן לייצג את α על ידי TT_{α}

מערכת קשרים שלמה פונקציונלית: קבוצה $K \subseteq \{\wedge, \vee, \neg, \implies\}$ עבורה לכל טבלת אמת TT קיים $\alpha \in \text{WFF}$ עבורו $TT = TT_{\alpha}$

טענה: $\{\wedge, \vee, \neg, \implies\}$ שלמה פונקציונלית.

טענה: תהא K מערכת קשרים עבורה $\neg, \wedge, \vee \in K$ אזי K שלמה פונקציונלית.

פסוק ספיק: פסוק $\alpha \in \text{WFF}$ עבורו קיימת השמה v המקיימת $v \models \alpha$

טאוטולוגיה: פסוק $\alpha \in \text{WFF}$ עבורו לכל השמה v מתקיים $v \models \alpha$

סימון: יהי $\alpha \in \text{WFF}$ טאוטולוגיה אזי $\models \alpha$

סתירה: פסוק $\alpha \in \text{WFF}$ עבורו $\models (\neg \alpha)$

פסוקים שקולים: פסוקים $\alpha, \beta \in \text{WFF}$ עבורם לכל השמה v מתקיים $\bar{v}(\alpha) = \bar{v}(\beta)$

סימון: יהיו $\alpha, \beta \in \text{WFF}$ שקולים אזי $\alpha \equiv \beta$

קבוצה ספיקה: קבוצה $\Gamma \subseteq \text{WFF}$ עבורה קיימת השמה v עבורה לכל $\alpha \in \Gamma$ מתקיים $v \models \alpha$

סימון: תהא $\Gamma \subseteq \text{WFF}$ קבוצה ספיקה על ידי השמה v אזי $v \models \Gamma$

פסוק נובע סמנטית: תהא $\Gamma \subseteq \text{WFF}$ אזי $\alpha \in \text{WFF}$ עבורו לכל השמה v המקיימת $v \models \Gamma$ מתקיים $v \models \alpha$

סימון: תהא $\Gamma \subseteq \text{WFF}$ ויהי $\alpha \in \text{WFF}$ פסוק נובע סמנטית מ- Γ אזי $\Gamma \models \alpha$

טענה: יהיו $\alpha, \beta, \gamma \in \text{WFF}$ אזי

$$(\alpha \wedge \beta) \vee \gamma \equiv (\alpha \vee \gamma) \wedge (\beta \vee \gamma)$$

$$(\alpha \vee \beta) \wedge \gamma \equiv (\alpha \wedge \gamma) \vee (\beta \wedge \gamma)$$

$$(\alpha \wedge \beta) \equiv (\beta \wedge \alpha)$$

$$(\alpha \vee \beta) \equiv (\beta \vee \alpha)$$

$$(\alpha \wedge \beta) \wedge \gamma \equiv \alpha \wedge (\beta \wedge \gamma)$$

$$(\alpha \vee \beta) \vee \gamma \equiv \alpha \vee (\beta \vee \gamma)$$

$$\neg(\neg \alpha) \equiv \alpha$$

$$\neg(\alpha \wedge \beta) \equiv (\neg \alpha) \vee (\neg \beta)$$

$$\neg(\alpha \vee \beta) \equiv (\neg \alpha) \wedge (\neg \beta)$$

$$(\alpha \implies \beta) \equiv (\neg \alpha) \vee \beta$$

למה: יהי $\gamma \in \text{WFF}$ סתירה אזי לכל $\alpha \in \text{WFF}$ מתקיים $\gamma \models \alpha$.

טענה: תהא $\Gamma \subseteq \text{WFF}$ ויהיו $\alpha, \beta \in \text{WFF}$ עבורם $\Gamma \cup \{\alpha\} \models \beta$ וכן $\Gamma \cup \{\neg\alpha\} \models \beta$ אזי $\Gamma \models \beta$.

טענה: תהא $\Gamma \subseteq \text{WFF}$ ויהיו $\alpha, \beta \in \text{WFF}$ עבורם $\Gamma \cup \{\alpha\} \models \beta$ וכן $\Gamma \cup \{\alpha\} \models \neg\beta$ אזי $\Gamma \models (\neg\alpha)$.

טענה: יהיו $\alpha, \beta \in \text{WFF}$ אזי $(\alpha \models \beta) \iff (\models (\alpha \implies \beta))$.

הצבת פסוק בפסוק: יהיו $\alpha, \varphi \in \text{WFF}$ ויהי p פסוק אטומי אזי

• אם $\alpha = p$ אזי $\alpha(\varphi/p) = \varphi$.

• אם α פסוק אטומי וכן $\alpha \neq p$ אזי $\alpha(\varphi/p) = \alpha$.

• אם קיים $\beta \in \text{WFF}$ עבורו $\alpha = \neg\beta$ אזי $\alpha(\varphi/p) = \neg\beta(\varphi/p)$.

• אם קיימים $\beta, \gamma \in \text{WFF}$ וקיימת פעולה בינארית \circ עבורה $\alpha = \beta \circ \gamma$ אזי $\alpha(\varphi/p) = \beta(\varphi/p) \circ \gamma(\varphi/p)$.

טענה: יהיו $\alpha, \varphi \in \text{WFF}$ ויהי $p \in \text{Var}(\alpha)$ אזי $\alpha(\varphi/p) \in \text{WFF}$.

הצבת פסוקים בפסוק: יהיו $\alpha, \varphi_1 \dots \varphi_n \in \text{WFF}$ ויהיו פסוקים אטומים אזי

• אם $\alpha = p_i$ עבור $i \in [n]$ אזי $\alpha(\varphi_1/p_1 \dots \varphi_n/p_n) = \varphi_i$.

• אם α פסוק אטומי וכן $\alpha \neq p_i$ לכל $i \in [n]$ אזי $\alpha(\varphi_1/p_1 \dots \varphi_n/p_n) = \alpha$.

• אם קיים $\beta \in \text{WFF}$ עבורו $\alpha = \neg\beta$ אזי $\alpha(\varphi_1/p_1 \dots \varphi_n/p_n) = \neg\beta(\varphi_1/p_1 \dots \varphi_n/p_n)$.

• אם קיימים $\beta, \gamma \in \text{WFF}$ וקיימת פעולה בינארית \circ עבורה $\alpha = \beta \circ \gamma$ אזי $\alpha(\varphi_1/p_1 \dots \varphi_n/p_n) = \beta(\varphi_1/p_1 \dots \varphi_n/p_n) \circ \gamma(\varphi_1/p_1 \dots \varphi_n/p_n)$.

טענה: יהיו $\alpha, \varphi \in \text{WFF}$ יהי p_i פסוק אטומי ותהא v השמה נגדיר השמה $\bar{v}(\alpha(\varphi/p)) = \bar{v}'(\alpha)$ אזי $v'(p_j) = \begin{cases} v(p_j) & i \neq j \\ \bar{v}(\varphi) & i = j \end{cases}$.

מסקנה הקשר בין הצבות לעדכוני שמות: טענה: יהיו $\alpha, \varphi_1 \dots \varphi_n \in \text{WFF}$ יהיו פסוקים אטומים ותהא v השמה נגדיר השמה

$\bar{v}(\alpha(\varphi_1/p_1 \dots \varphi_n/p_n)) = \bar{v}'(\alpha)$ אזי $v'(p_j) = \begin{cases} v(p_j) & j \notin [n] \\ \bar{v}(\varphi_j) & j \in [n] \end{cases}$.

מסקנה: יהי $\alpha \in \text{WFF}$ טאוטולוגיה יהיו $\varphi_1 \dots \varphi_n \in \text{WFF}$ ויהיו פסוקים אטומים אזי $\alpha(\varphi_1/p_1 \dots \varphi_n/p_n)$ טאוטולוגיה.

הצורה הנורמלית NNF: $\text{NNF} = X_{\{p_i | i \in \mathbb{N}\} \cup \{(\neg p_i) | i \in \mathbb{N}\}, \{\wedge, \vee\}}$.

משפט: יהי $\alpha \in \text{WFF}$ אזי קיים $\beta \in \text{NNF}$ עבורו $\alpha \equiv \beta$.

סימון: $\text{Conj} = X_{\{p_i | i \in \mathbb{N}\} \cup \{(\neg p_i) | i \in \mathbb{N}\}, \{\wedge\}}$.

הצורה הנורמלית DNF: $\text{DNF} = X_{\text{Conj}, \{\vee\}}$.

משפט: יהי $\alpha \in \text{WFF}$ אזי קיים $\beta \in \text{DNF}$ עבורו $\alpha \equiv \beta$.

סימון: $\text{Disj} = X_{\{p_i | i \in \mathbb{N}\} \cup \{(\neg p_i) | i \in \mathbb{N}\}, \{\vee\}}$.

הצורה הנורמלית CNF: $\text{CNF} = X_{\text{Disj}, \{\wedge\}}$.

משפט: יהי $\alpha \in \text{WFF}$ אזי קיים $\beta \in \text{CNF}$ עבורו $\alpha \equiv \beta$.

מערכת הוכחה: יהי Σ אלפבית תהא $N \subseteq \Sigma^*$ תהא $A \subseteq N$ ותהא $F \subseteq \bigcup_{n=1}^{\infty} (N^n \rightarrow N)$ אזי (Σ, N, A, F) .

נוסחאות של מערכת הוכחה: תהא (Σ, N, A, F) מערכת הוכחה אזי N .

אקסיומת של מערכת הוכחה: תהא (Σ, N, A, F) מערכת הוכחה אזי A .

כללי היסק של מערכת הוכחה: תהא (Σ, N, A, F) מערכת הוכחה אזי F .

קבוצת המשפטים: תהא (Σ, N, A, F) מערכת הוכחה אזי $X_{A,F}$.

סימון: תהא S מערכת הוכחה ויהי $\varphi \in N$ משפט אזי $\vdash_S \varphi$.

מערכת הוכחה בעלת הנחות: תהא (Σ, N, A, F) מערכת הוכחה ותהא $\Gamma \subseteq N$ אזי $(\Sigma, N, A, F, \Gamma)$.

קבוצת הטענות היכחות מהנחות: תהא $(\Sigma, N, A, F, \Gamma)$ מערכת הוכחה בעלת הנחות אזי $X_{A \cup \Gamma, F}$.

הוכחה: תהא $(\Sigma, N, A, F, \Gamma)$ מערכת הוכחה בעלת הנחות ויהי $\varphi \in N$ יכיח אזי סדרת יצירה של φ .

סימון: תהא S מערכת הוכחה תהיינה $\Gamma \subseteq N$ הנחות ויהי $\varphi \in N$ יכיח אזי $\Gamma \vdash_S \varphi$.

טענה: תהא S מערכת הוכחה ויהי $\varphi \in N$ אזי

• מונוטוניות: תהא $\Delta \subseteq N$ עבורה $\Delta \vdash_S \varphi$ ותהא $\Delta \subseteq \Gamma$ אזי $\Gamma \vdash_S \varphi$.

• קומפקטיות: תהא $\Gamma \subseteq N$ עבורה $\Gamma \vdash_S \varphi$ אזי קיימת $\Delta \subseteq \Gamma$ סופית עבורה $\Delta \vdash_S \varphi$.

• טרנזיטיביות: תהיינה $\Delta, \Gamma \subseteq N$ באשר $\Delta \vdash_S \varphi$ וכן לכל $\alpha \in \Delta$ מתקיים $\Gamma \vdash_S \alpha$ אזי $\Gamma \vdash_S \varphi$.

סימון: תהא S מערכת הוכחה ויהי $f \in F$ כלל היסק המקיים $f(x_1, \dots, x_n) = y$ אזי $f: \frac{x_1 \dots x_n}{y}$.

כלל הניתוק (Ponens Modus): תהא (Σ, N, A, F) מערכת הוכחה אזי $\text{MP}: \frac{(\alpha \implies \beta), \alpha}{\beta}$.

מערכת ההוכחה של הילברט (HPC): נגדיר מערכת הוכחה כך

• אלפבית: $\Sigma = \{p_i \mid i \in \mathbb{N}\} \cup \{\neg, \implies, (,)\}$

• נוסחאות: $N = X_{\{p_i \mid i \in \mathbb{N}\}, \{\neg, \implies\}}$

סיומות: $A_3 = (((\neg\alpha) \implies (\neg\beta)) \implies (\beta \implies \alpha)), A_2 = ((\alpha \implies (\beta \implies \gamma)) \implies ((\alpha \implies \beta) \implies (\alpha \implies \gamma))), A_1 = (\alpha \implies (\beta \implies \alpha))$

• כללי היסק: $F = \{\text{MP}\}$

טענה: יהיו α, β נוסחאות ב-HPC אזי

• $\vdash_{\text{HPC}} (\alpha \implies \alpha)$

• $\vdash_{\text{HPC}} ((\neg\alpha) \implies (\alpha \implies \beta))$

• $\{\neg\alpha\} \vdash_{\text{HPC}} (\alpha \implies \beta)$

מסקנה: יהיו α, β נוסחאות ב-HPC באשר $\vdash_{\text{HPC}} (\neg\alpha)$ אזי $\vdash_{\text{HPC}} \beta$

הערה: בקורס זה ניתן להניח כי הסימון \vdash הוא במערכת HPC.

משפט הדידוקציה: תהיינה Γ הנחות מעל HPC ותהיינה α, β נוסחאות מעל HPC אזי $(\Gamma \vdash (\alpha \implies \beta)) \iff (\Gamma \cup \{\alpha\} \vdash \beta)$

טענה: תהא α נוסחא מעל HPC אזי $\vdash ((\neg(\neg\alpha)) \implies \alpha)$

מערכת הוכחה נאותה: מערכת הוכחה S עבורה לכל Γ הנחות מעל S ולכל α נוסחה מעל S מתקיים $(\Gamma \vdash_S \alpha) \implies (\Gamma \models \alpha)$

מערכת הוכחה שלמה: מערכת הוכחה S עבורה לכל Γ הנחות מעל S ולכל α נוסחה מעל S מתקיים $(\Gamma \models \alpha) \implies (\Gamma \vdash_S \alpha)$

למה: אקסיומות HPC הינן טאוטולוגיות.

משפט: HPC מערכת נאותה.

למה: תהיינה Γ הנחות מעל HPC ותהיינה α, β, γ נוסחאות מעל HPC אזי $((\Gamma \vdash (\alpha \implies \beta)) \wedge (\Gamma \vdash (\beta \implies \gamma))) \implies (\Gamma \vdash (\alpha \implies \gamma))$

משפט הדיכוטומיה: תהיינה Γ הנחות מעל HPC ותהיינה α, β נוסחאות מעל HPC אזי $((\Gamma \cup \{\alpha\} \vdash \beta) \wedge (\Gamma \cup \{\neg\alpha\} \vdash \beta)) \implies (\Gamma \vdash \beta)$

קבוצת הנחות עקבית: תהא מערכת הוכחה S אזי Γ קבוצת הנחות מעל S עבורה קיימת α נוסחה מעל S המקיימת $\Gamma \not\vdash_S \alpha$

טענה: תהא מערכת הוכחה S ותהיינה Γ הנחות מעל S אזי $(\Gamma \not\vdash_S \alpha) \iff (\Gamma$ אינה עקבית) \iff (קיימת α נוסחה מעל S המקיימת $\Gamma \not\vdash_S \alpha)$

$(\Gamma \vdash_S \alpha)$

טענה: תהא מערכת הוכחה S ותהיינה Γ הנחות מעל S אזי $(\Gamma$ עקבית) \iff (לכל $\Delta \subseteq \Gamma$ סופית מתקיים כי Δ עקבית).

קבוצת הנחות עקבית מקסימלית: תהא מערכת הוכחה S אזי Γ קבוצת הנחות עקבית מעל S עבורה לכל Δ קבוצת הנחות עקבית

מעל S המקיימת $\Gamma \subseteq \Delta$ מתקיים $\Gamma = \Delta$.

טענה: תהא Γ קבוצת הנחות עקבית מקסימלית מעל HPC ותהא α נוסחה מעל HPC עבורה $\Gamma \vdash \alpha$ אזי $\alpha \in \Gamma$.

טענה: תהא Γ קבוצת הנחות עקבית מקסימלית מעל HPC ותהא α נוסחה מעל HPC אזי $(\alpha \in \Gamma) \vee (\neg\alpha \in \Gamma)$.

טענה: תהא Γ קבוצת הנחות עקבית מקסימלית מעל HPC ותהיינה α, β נוסחאות מעל HPC אזי $(\Gamma \vdash (\alpha \implies \beta)) \iff ((\neg\alpha \in \Gamma) \vee (\beta \in \Gamma))$

משפט: HPC מערכת שלמה.